
SÖZLÜK

Bu sözlük türkmen elipbiyi tertibinde düzülendir:

A B Ç D E Ä F G H I J Ž K L M N Ň O Ö P R S Ş T U Ü W Y Ý Z

Ýyldyzjyk bilen bellenen sözler, adatça bu kitapda getirilmeyär, emma olar ýygy-ýygydan lukmanlar tarapyndan ulanylýar ýa-da olara dermanlaryň gaplaryndaky maglumatlarda gabat gelinýär.

Bu sözlüğe köp keselleriň atlary girizilmedi. Ser. at görkezijileri we şol keseller barada kitapda okaň.

A

- Agza** Belli bir derejede özbaşdak we öz wezipelerini ýetirýän bedeniň bir bölegi. Mysal üçin, öýken – dem alyş agzasy.
- Agzadan** – agza dem berme. Emeli dem berme. Demi gelmeýän adama täzeden dem alyp başlamagy üçin edilyän kömek usuly.
- Akyl taýdan** (Pikirlenmä, beýnä) akyla degişli.
- Alamatlar** Syrkaw barlanylanda keseli anyklamak üçin gözlenilýän aýratynlyklar ýa-da şertler. Bu kitapda syrkawyň duýýan alamatlary ýa-da kynçylyklary alamatlara degişli edilendir.
- Arakhorluk** Adamyň piwo, arak, rom, çakyr we ş.m. ýaly spirtli içgileri çensiz içmäge bolan hemişelik talaby.
- Alkogolsyz içgiler** Koka-kola ýaly gazly içgi.
- Allergiýa, allergik täsir.** Iteşen, gijilewükli örgün ýaly kesel. Şeýle keselli adam dem alanda, bir zatlary iýende, sanjymlary edende, aýratyn zatlary elläninde asgyrmagy ýa-da dem alşyň kynlaşmagy, käwagtlar bolsa şoguş döremegi bilen kesel belli bir adamda döreyär.
- Amputasiýa** Bedeniň bir böleginiň aýrylmagy.
- Amýoba** Diňe mikroskop astynda görünýän, suwda ýa-da içegelerde ýaşayan maydaja jandarlar. Olar içgeçme, dizenteriýa we bagyrda iriňli dömmäni döredip bilerler.
- Analgetik** Agyryny aýryjy derman.
- Anemiýa** (Gan azlyk) Gyzyl gan düwmeleriniň ýetmezçiligi sebäpli, ganyň suwuklanma keseli. Alamatlar ýadawlygy, deriniň solmagyny, güýjüň peselmegini öz içine alýar. Şeýle hem, ser. Howply gan azlyk.
- Antasid** Aşgazandaky ýokary turşulygy peseltmek we onuň bozulmalaryny rahatlandyrmak üçin ulanylýan derman.
- Antibiotik** Bakteriýa sebäpli döreyän infeksiýalar bilen göreşiji derman. Dar gerimli antibiotik bakteriýalaryň çäklendirilen görnüşlerine täsir edýän derman. Giň gerimli antibiotik mikroorganizmleriň köp görnüşlerini öldürýän derman. Diňe käbir görnüşlerini öldürýän dar gerimli antibiotik bilen deňeşdirilýän.
- Antiseptik** Bakteriýalaryň ýaýramagynyň önüni alýan dezinfeksiýa ediji suwuklyk ýa-da sabyn.
- Antitoksin** Zäheriň ýa-da toksiniň täsirine böwet bolýan derman. Köplenç atyň syworotkasyndan döredilýär.
- Aorta** Ýürekden tutuş bedene gaýdýan gan damary ýa-da arteriýa.
- Apopleksiýa** Urgynyň könelişen ady. Ser. Urgy.
- Arassalayjy** İçgeçme döredýän örän güýçli sürgi.
- Artbujak** Ýogyn içegäniň soňundaky deşik, otyryeriň desigi.
- Artbujak taraply dogrumlar** Çaganyň ilki bilen otyryeri ýa-da aýaklary bilen gelyän dogrumlar.
- Arteriýa** Ýürekden tutuş bedene gan geçirýän damar. Onda damar urgusynyň alamaty (puls) bardyr. Ganyň ýürege dolanyp barýan wena damarynda damar urmasynyň alamaty ýokdur.
- Askaridalar (gurçuklar)** Adamlaryň içegelerinde ýaşayan uly gurçuklar; amatsyzlyk, iýmit siňdirmezlik, ysgynsyzlyk, käwagtlar bolsa içegäniň dykylmagyny döredýär.
- Aşgazan** Iýmitiň siňdirilýän yeri bolan, garyndaky meşik şekilli agza. Sözüň adaty manysynda “aşgazan” köplenç garny ýa-da garyn boşlugyny aňlatmak üçin ulanylýar.
- Aşgazan asty mäs** Insulin işläp çykarýan, aşgazanyň aşagynda çep tarapdaky agza.
- Aýbaşy (menstruasiýa)** Aýallarda her aýdaky gan akma (aýbaşy).
- Aýrylan çaga (öz-özünden düşen çaga - abort)** Ýatgydaky ösüp barýan çaganyň ýa-da düwünçegiň ölümi, käwagtlar köp mukdardaky gan lagtaly gan akma bilen baglanyşykly bolýar.

B

- Babasył** (gemorroj) Artbujagyň içindäki we gyralaryndaky kiçijik agyryly çişler. Aslynda olar warikozly ýa-da çişen wenalardyr.
- Bagyr** Gany arassalamaga we zäherlerden saplanmaga kömek edýän sag tarapda gapyrgalaryň aşagyndaky uly agza.
- Bahalandyryş** Gazanylanlaryň gymmatyny kesgitlemek maksady bilen haýsydyr-bir zadyň öwrenilişi. Bu taslama çenli we ondan soň ýa-da işler ýerine yetirileninden soň dürli faktorlary we şertleri deňeşdirmek arkaly amala aşyrylýar.
- Bakteriýa** Diňe mikroskop arkaly görüp bolýan, dürli infeksiýalary we keselleri döredýän mikroblar.
- Banan miwesi** Düzümünde krahmalyň we süýümleriň köp mukdary bar bolan bananyň görnüşi. Ondan köplenç nahar taýynlaýarlar we heniz bişmäňka göklüğine iýýärler.
- Bankalar** Stakana ýa-da käsejige ýyladylan howany gaplamak bilen, gany bedeniň ýüzüne çekiji öý serişdesi.
- Bekemedik beýni** Çaganyň kellesindäki “ýumşak ýer”.
- Beloklar** Ösüşe we saglyga zerur bolan, bedeniň gurluşy üçin iýmit.
- Berhiz** Adamyň iýmeli ýa-da gaça durmaly iýmitiniň mukdary we görnüşi.
- Beýni-damar ýagdaýy** Seret Urgy.
- Bitişme (ýara yzlary)** Bedendäki ýanyklar ýa-da allergiýa (iteşen) sebäpli döreýän güberçekler ýa-da pakgarçaklar.
- Boýunjyk** Jynshananyň arka tarapyndaky ýatgynyň boýunjygy ýa-da deşigi.
- Bölünip çykmalar** Suwuklygyň, nemiň ýa-da iriňiň akýşy ýa-da çykyşy.
- Bölünme** Bölünen, aýratynlaşan. Agzyň ýokarky diwarynyň kadasyz dilinmesi we bölünen kentlewük bilen doglan çaga.
- Böwrekdäki daşlar** Böwreklerde döreýän we peşew ýoluna düşýän kiçijik daşlar. Olar arkanyň aşagynda, bykynda, peşew kanalynda ýa-da gamyň aşaky böleginde güýçli agyry döredip bilerler. Olar peşew haltasynda peşew ýoluny ýapyp, peşew goýbermäni agyryly edip ýa-da peşew goýberme mümkinçiliginden mahrum edip bilerler.
- Böwrekler** Adamyň arkasynyň aşaky tarapyndaky ganyň galyndylaryny süzüp, peşew döredýän noýba şekilli uly agzalar.
- Bronhit** Bronhlaryň infeksiýasy
- Bronhlar** Dem alnanda, howa geçýän we öýkene barýan turbalar.
- Bubon** Güýçli çişen limfodüwünler. Bubon – bu wenerik limfogranulemmanyň adaty adydyr.

*Burun Burna degişli.

Ç

- Çaganyň saglyk kartasy** Çaganyň kadaly ösüşini görkezýän onuň her aýlyk agramy baradaky ýazgysy.
- Çakyza** Käwagtlar kelläniň bir tarapynda döreýän güýçli damar urguly kellagyry. Köplenç gaýtarma döredýär.
- Çanaklyk** Çanaklyk süňkleri.
- Çaý çemçesi** 5 ml-den ybarat bolan ölçeg çemçesi. 3 çaý çemçesi 1 nahar çemçesine deňdir.
- Çiş** Dokumalaryň sowuklama alamatsyz dörän kadasyz toplумы. Käbir çişler raga öwrülýär.
- Çişjagazlar** Seret babasył (gemorroj).
- Çyban (çykuw)** Bakteriýa ýa-da başga bir infeksiýa sebäpli dörän iriňli çiş. Mysal üçin, furunkul.
- Çykyklar** Bogundaky öz yerinden taýyp çykan süňkler.

D

- Dalak** Çep tarapda ýerleşen gapyrgalaryň aşaky gyrasyndaky, adatça ýumrugyň ölçegindäki agza. Onuň wezipesi gan işläp çykarmaga we filtrlemäge kömek etmekden ybaratdyr.
- Damar çekme** Myşsallaryň gysgalmagy ýa-da agyryly gysylmagy.
- Damarlar** Turbajyklar. Wenalar we arteriýalar boýunça organizmde gan hereketlenýär, olar gan geçiriji damarlardyr.
- Daşa çykma** Bedeniň bir böleginiň öz kadaly ýagdaýyndan taýmagy ýa-da daşa çykmagy: mysal üçin, göni içegäniň ýa-da ýatgynyň daşa çykmagy.
- Daşdan görüjilik** Elýeterli ýakyn aralyga görä, daş aralykdaky zatlary has gowy görme mümkinçiligi.
- Däp-dessurlar** Nesilden beýleki bir nesle mysallaryň üsti bilen ýa-da sözlerde geçýän dessurlar, ynamlar ýa-da endikler.
- Deformirlenen** Kadasyz nädogry forma.
- Dekongestant** Sinusdaky ýa-da dykylan burundaky sowuklamany aýyrmaga kömek edýän derman.
- Dem alşyň ýygjamlygy** Adamyň 1 minutyň dowamynda alýan deminiň sany.
- *Deri Derä degişli.
- Dermanhana (apteka)** Saglyga gözegçilik serişdeler toplумыny we dermanlary satýan dükän.
- Dermatit** Infeksiýa ýa-da deriniň azmagy.
- Derman ösümligi** Lukmançylyk we bejeriş häsiýeti üçin aýratyn gymmaty bolan ösümlük.

Deşme Seret Ingi.

***Dil Dile** degişli.

Dizenteriya Nemli ýa-da ganly içgeçme. Adatça infeksiýa sebäpli döreyär.

Dogabitdi şikesler Seret Şikesler.

Dogrum işi Çaganyň basym doguljagyndan habar berýän ýatgy ýygrylmasy we gysgalmasy.

Dogrumdan soň Dogrumdan soň.

Dogrumdan soňky gemorragiya Dogrumdan soň eneden güýçli gan akma.

Dogrum ysytması (Şeýle hem, oňa dogrumdan soňky gyzdyma, dogrum infeksiýasy hem diýýärler). Käwagtlar enede çaga dogranyndan soň döreyän gyzdyma we infeksiýa.

Dowamly (hroniki) Uzak wagtlaýyn ýa-da ýygjam gaýtalanýan (güýçli bilen deňeşdiriň). Dowamly (hroniki) kesel – uzak wagtlaý dowam edýän kesel.

Döwülme (Synyk) Döwlen süňkler.

Dümew (grip) Köplenç temperaturaly, bogunlardaky agyryly, käwagtlar bolsa içgeçmeli güýçli sowuklama.

Düwünçek (embrion) Ýatgy içindäki ösýän çaga.

Düwünçek haltasy Çaganyň ýerleşýän ýeri bolan ýatgy içindäki halta; düwünçegiň ýanyndaky halta. Onuň suwuklygy çykaryp ýarylmasy dogrumyň başlanandygyny aňladýar.

Düwürtikler Ýüzde, gursakda, arkada iriňden dolan ak “başjagaz”, käwagtlar bolsa hapalardan dolan gara “başjagaz” görnüşli güberçekleri döredýän deri kynçylyklary. Olar (ýetginjek düwürtikleri hökmünde) ýaş adamlarda has köp ýaýrandy.

E

Ekin dolanyşygy Ýeriň bir melleginiň topragyň ýyl-ýyldan gurplanmagy üçin, ol ýerde dürli ösümlükleri ösdürip ýetişdirmek.

***Eklampsiya** Esasan hem göwrelilik ýa-da dogrum döwüründäki birden bolýan tutgaýlar. Göwrelileriň toksikozynyň netijesi.

***Ekspektorant** Adamyň dem alyş ýollaryndan (öykenden, bronhlardan we ş.m.) nemi üsgürüp çykarmagyna kömek edýän derman; üsgülewügiň kömekçisi.

Elleriň öňde ýatysy Çaganyň öňünden elleriniň çykmagy bilen baglanyşykly dogrumdaky kadasyz ýagdaý. Şeýle ýagdaý dogruma lukmanyň gatnaşmagyny talap edýär.

Embrion. Düwünçek. Heniz örän kiçijikkä dogulmadyk çaganyň başlangyjy.

Epidemiya Bir wagtyň özünde jemgyýetiň ýa-da welaýatyň köp adamlaryna zyýan ýetirýän, keseliň tiz ýaýramagy.

Erkeklik mäzi Erkegiň peşew kanalynyň düýbündäki ýa-da uretradaky gaty, myşsa mäzi. Köplenç peşew goýberiş kynçylyklaryny döredip, garry adamlaryň erkeklik mäzi ulalýar.

Esasy ady Dermanlaryň ylmy atlandyrylyşy. Ol öndüriji kärhana tarapyndan goýlan söwda belliginden tapawutlanýar.

F

Farengetiň temperatura derejesi (F) Gyzgynlygyň ýa-da sowuklygyň ölçegi ýa-da derejesi. Sagdyn adamyň kadaly temperaturasy 98.6°F. Suw 32°F doňýar we 212°F gaýnaýar.

Fetoskop Ýatgydaky dogulmadyk çaganyň ýürek urşuny diňlemek üçin gural.

Foliý turşusy Gök yaprakly gök önümleriň düzüminde bolýan ýokumly madda.

Folikullar Kiçik çişjagazlar.

Furunkul Deri astyndaky iriň ýygnalan ýer, sowuklan we çişen çiş. Çybanyň (ýa-da çykuwyň) görmüşi.

G

Gabarçak Bir barmagyň beýleki birine basyş etmegi ýa-da köwüşleriň derä sürtülmeği netijesinde döreyän gaty, galyň we agyryly deri bölegi.

Gaklyk Syrkawyň öýkeninden we bronhlaryndan üsgürilip çykarylýan nem ýa-da iriň (flegma).

Gan azlyk (Anemiya) Gyzyň gan düwmeleriniň ýetmezçiligi sebäpli, ganyň suwuklanma keseli. Alamatlar ýadawlygy, deriniň solmagyny, güýjüň peselmegini öz içine alýar.

Gan aýlanys Ýüregiň gysylmagy bilen şertlendirilen wenalar we arteriýalar boýunça ganyň hereketlenmesi.

Gan basyşy Gan geçiriji (arteriýa we wena) damarlarynyň diwarlaryna ganyň basyş güýji. Ol adamyň ýaşynyň ulalmagy we saglygy bilen baglylykda üýtgeýär.

Gant Organizmi kuwwatlylyk bilen üpjün edýän, bal, şeker ýa-da ir-iýmişler ýaly süýji iýmit. (Saharoza) Şekerçiňrikden ýa-da gant şugundyryndan alynýan adaty gant. Ol glýukoza görä organizm tarapyndan çylşyrymly ýa-da agyr kabul edilýär.

Gargyş Betbagtlyk getirýän jadyly sözler ýa-da adam.

Gark bolma Adamyň suwuň aşagynda bolan wagty dem alşynyň saklanmasy (ýa-da bogulmasy).

Garsylyk Adaty zyýanly ýa-da ölüme eltýän zatlardan islendik organizmiň özüni gorama ukyby. Köp bakteriýalar belli bir antibiotikleriň

täsirine garşy durup başlaýarlar.

Gakylyk Keselliniň öýkeninden we bronhlaryndan gopýan nem we iriň.

Garyn Içegeleri ýapyp duran ýuka bardajyk. Içinde içegeler ýerleşýän boşluk.

Garyn boşlugy Aşgazan, bagyr we içegeler ýerleşýän bedeniň bölegi. Garyn.

Gasyk Aýaklaryň birleşýän ýeri bolan bedeniň oň tarapy. Jyns agzalarynyň ýerleşýän ýeri.

Gaýra üzülmeler Käwagtlar keseliň ösüş prosesinde saglygyň ikinji derejeli kynçylyklary. Mysal üçin, meningit gyzamygyň howply gaýra üzülmesiniň netijesi bolup biler.

Gaýtarma Aşgazandaky bar zatlaryň öz-özünden agyzdan gaýtmagy.

***Gaýtarma garşy** Gaýtarmany bes etmek üçin ulanylýan derman. Bu derman adamlara gaýtarmadan ýa-da ýürek bulanma duýgusyndan saklanmaga kömek edýär.

***Gaýtaryjy** Gaýtarma dörediji derman ýa-da içgi. Zäher ýuwdulan ýagdaýynda ulanylýar.

Geçirme Geçme, geçirme, bir adamdan beýleki bir adama ýaýrama.

Geçmezlik Içegeleriň dykylma ýa-da hapalanma ýagdaýy. Içegeleriň geçirmezligi gyssagly lukmançylyk kömegini talap edýär.

Gemorragiya Güýçli we howply gan akma.

Gigiýena (arassaçylyk) Saglygy goraýşy üpjün ediji çäreler ýa-da hereketler.

***Gipertoniya** Ýokarlanan gan basyşy.

Giperwentilýasiya Gorkan adamyň has ýygjam we çuň dem alması.

Gips Döwlen süňkler bitişýänçä, olary ýerinde saklayan hasadan we alebstrdan edilen gaty daňy.

Gistamine garşy (Antigistamin) Gijilewük we bede gyzdyrmasy ýaly täsirleri bejermek üçin ulanylýan derman. Ol hem gaýtarmany saklamaga kömek edýär, ukuçylygy döredýär.

Glyukoza Organizm tarapyndan has çalt we ýeňil kabul edilýän gandyň ýönekeý görnüşi. Olar balda we miwelerde bolýar. Ony Regidron içgisini taýynlamak üçin ak un görnüşinde alsa bolar.

Goňak Saçlarda döreyän ak ýa-da çal reňkli ýagjymak tozga ýa-da übtük. Kelläniň derisiniň übtükleri.

Goragly iýmit Witaminlere we minerallara baý bolan iýmit. Ol adamlaryň sagdyn bedeniniň kemala gelmegine, kesellere garşy durmagyna ukyply ýa-da olar bilen göreşmegine kömek edýär.

Gorajy “Gorajy” sözi öňüni almagy aňladýar. Emma käwagtlar prezerwatiwi gorajy diýip atlandyryýarlar.

Gorky Güýçli ýa-da birden döreyän gorky.

Gormonlar Aýaratyn wezipeleri ýerine ýetirmek üçin adam agzalary tarapyndan işlenip çykarylýan himiki serişdeler. Mysal üçin, follikulin we progesteron – aýalyň aýbaşy döwrüni sazlaýy we göwreli bolma mümkinçiligini dörediji gormonlar.

Göbek Garnyň düwmesi; göbeklik, garnyň ortasynda göbekligiň birleşen ýeri.

Göbeklik Çaganyň göbegini enäniň ýatgysynyň içindäki ýoldaş bilen birleşdirýän sapak.

Göbek ingisi Içege saklanýan haltadan içege daňysynyň iteklemegi zerarly, daşa çykyp duran göbegiň uly çiş.

Göni içege Artbujaga barýan ýogyn içegäniň soňy.

Göreç Gözüň reňkli ýorkasynyň merkezindäki gara nokat ýa-da tegelek deşik. Ol ýagtylykda kiçelýär we garaňkylykda ulalýar.

Goşmaça täsirler Dermanlary ulanmakda döreyän kynçylyklar.

Göwrelilik Adatça aýalyň 9 aýlap çaga göterýän döwri.

Göwrelilik keşbi Göwreli aýal üçin kadaly bolan ýüzdäki, döşdäki ýa-da garnyň ortasyndaky garalynyň reňkine meňzeş tegmiller.

Göwüs çybany (çykuwy) seret Mastit.

***Göz** Gözler barada.

Göz degme Kimdir biriniň size sereden nazarynyň erbetlik ýa-da jadylyk getirjekligine bolan ynam.

Göz perdesi Gözüň reňkli ýorkasyny we göreji ýapyp duran göz “aýnasy” ýa-da aňyrsy görünyän daşky gatlak.

Gözüň reňkli bardasy Gözüň görejiniň töweregindäki reňkli ýa-da garamtyl bölegi.

Gram (g) Agramyň metriki birligi. Bir unsiýada 28 g, 1 kg 1000 g-den ybaratdyr.

Gran (gr) Bugdaýyň dänesiniň agramyna esaslanan agram birligi. 1 gr 65 mg-den ybaratdyr.

***Gulak** Gulaklara dahylly.

Guşaklaýyn agyrysy Garna güýçli basyp birden eliň aýrylanda, garyn boşlugyndaky örän ýiti agyry. Bu agyry “ýiti garnyň” alamaty bolup biler.

Güýçli Birden we gysga. Güýçli kesel birden döreyär we gysga döwürleýin dowam edýär. Onuň garşylykly manysy – ötüşen.

Gysgalma Bogunlardaky hereketlenmäni çäklendirýän myşsalaryň gysylmagy ýa-da gysgalmagy.

Gysylma Myşsalaryň ýygrylmagy ýa-da gysgalmagy. Dogrumda ýatgynyň güýçli gysylmagy ýatgydan çaganyň itilmegine kömek

edýär.

Gyzdyрма Bedeniň temperaturasynyň adatdakysyndan ýokary bolmagy.

H

Hajathana Ýerde ýörite çukur edilen, hajat üçin ulanylýan ýer.

Hasa (marlýa) Daňylar üçin ulanylýan, ýönekeý edip dokalan ýumşak mata.

Horlanma Has ysgyndan düşme we ýadawlyk.

Howp Şikesiň, ýitginiň ýa-da zyýanyň mümkingadartygy. Howplulyk.

Howply gan azlyk B12 witamininiň ýetmezçiligi sebäpli döredýän gan azlygyň seýrek görnüşi. Howplulyk zyýanlygy aňladýar.

Huş Seret Huşuň ýitmegi.

Huşsuzlyk Keselli adamyň ýa-da şikesliniň uklan ýaly bolup görünmegi ýa-da oýanyp bilmezligi. Bihuşlyk.

Huşuň ýitmegi seret Huşsuzlyk.

I

Iç gatama Köplenç çykmasy kynlaşýan guraksy, gaty we agyr täretlenme (nejasat).

Içgeçme Ýygjam we suwuk täretlenme.

Içege Ýimiti geçirýän, soňra bolsa galyndylary artbujaga eltýän içegeler ýa-da ýimit kanalyňyň turba şekilli bölegi.

Içegelerden edilen sapak ýa-da tikin üçin material. Dogrumdaky ýyrtlymalaryň tikini üçin taýýarlanylýan ýörite sapak. Içegelerden edilen sapak kem-kemden ýitip gidýär we tikinleri (sökme) aýyрма zerurlygy ýüze çykmayar.

Içege parazitleri Adamyň içegelerine düşýän we kesel döredýän gurçuklar ýa-da maydaja jandarlar.

***Içilýän** Içilýän dermanlar.

Ilkinji kömek Şikes ýeten ýa-da kesellän adama edilýän gyssagly kömek ýa-da bejergi.

Immunizasiýa (öňüni alyş sanjymlyary) Aýratyn kesellerden goraglylyk üçin ulanylýan dermanlar, mysal üçin, täjhoraz, hapgyrtma, bürmek keseli, poliomiýelit, inçekesel, gyzamyk we mama keseli.

Ingi (gryža) Deşikden ýa-da garny ýapýan myşsalaryň gowşak ýerinden içki agzalaryň ýa-da onuň bir böleginiň daşa çykmagy we şol ýerde deri astyndaky çişni döremegi.

Infeksiýa Bakteriýalar ýa-da başga bir mikroblar sebäpli döredýän kesel. Infeksiýa (şikes ýeten barmak ýaly) bedeniň bir bölegine ýa-da (gyzamyk ýaly) tutuş bedene täsir edip biler.

Infeksiýa däl kesel Bir adamdan beýleki bir adama geçmeýän (ýokanç däl) kesel.

Infeksiýa keseli Bir adamdan beýleki bir adama aňsatlyk bilen geçýän ýokanç kesel.

Insektisid Mör-möjekleri öldürýän zäher we lindan insektisidleri.

Insulin Gandaky gandyň mukdaryna gözegçilik edýän, aşgazan asty máz tarapyndan işlenip çykarylýan serişde (enzim). Kāwagtlar insulin sanjymy süýji keseli bilen kesellän adamlar üçin gerekdir.

Inwaginasiýa Adatça howply dykylmany ýa-da içegäniň düwülmesini döredýän, içege böleginiň beýleki bir bölegiň içine girmesi.

***Iphondriýa** Bir zat bolar diýip göz öňüne getirme sebäpli, güýçli howatylanma we howsala düşme kesel.

Irdenki ýarawsyzlyk Göwreliligiň ilkinji aýlarynda, esasan hem ertirlerine döredýän ýürek bulanma we gaýtarma

Iteşen Gaty, galyň we beýgelip duran güýçli gijeýän deri bölekleri. Olar ýüze çykyp we birden aýrylyp ýa-da bir ýerden beýleki bir ýere geçip hem biler. Bu allergik täsiriň görnüşidir.

Ittirsek Infeksiýa sebäpli döredýän gabagyň gyrasyndaky gyzlymytyl çişjagaz.

J

Jadylama Jadylama ýa-da täleý seretme bilen edilýän täsir; gargama. Kābir adamlar özleri kesellän ýagdaýynda jadygöý aýalyň gözi degendir ýa-da ol jadylandyr diýip ynanýarlar.

Jem (ulgam) Bilelikde belli bir işi ýerine ýetirýän beden bölekleri ýa-da agzalaryň ulgamy; mysal üçin, peşew agzalarynyň jemi gany arassalaýar we peşewi organizmden çykarýar.

Jemgyýet Ýaşayyş şertleri, gyzyklanmalary we kynçylyklary birmeňzeş bolan, bir obada ýa-da ýerde ýaşayan adamlar köpçüligi.

Jyns agzalary Nesil öndürýän ulgamyň agzalary, esasan hem jyns agzalary.

Jyns gatnaşygy arkaly geçýän keseller Jyns gatnaşygy arkaly geçýän keseller.

Jynshana Aýallaryň daşky jyns agzalaryndan ýatgy boýnuna barýan kanal ýa-da turba.

Ž

Žele (nebitden alnan) wazelin. Deri melhemi hökmünde ulanylýan ýaga meňzeş garyndy.

K

Kadaly Adaty, tebigy ýa-da ortaça. Kadaly bolýan haýsydyr-bir zat.

Kadasyz Adatydan, tebigydan ýa-da ortaçadan tapawutlanma.

Kakynlyk (Isteriýa), 1. Adaty düşünilişinde bu ýagdaý ýokary gazaplylygy, gorkyny we göçgünlüligi aňladýar. 2. Lukmançylyk adalgasynda haýsydyr bir zada güýçli ynam

ýa-da gorky zerarly döreyän keseliň alamaty.

Katarakta Görüş ukybyny erbetleşdirýän göz merjenjiginiň bulanyklygy babatdaky göz kynçylygy. Göreje ýagtylyk düşende, ol çalymtyl ýa-da agymtyl bolup görünýär.

Kateter Peşew haltadan peşewi çykarmak üçin ulanylýan rezin turba.

Kemaklylylyk Çaganyň akyl taýdan kem we köplenç ker bolup dogulýan ýagdaýy. Adatça bu enäniň ýimitinde ýoduň ýetmezçiligi sebäpli döreyär.

Kemçilik Haýsydyr bir zadyň kemligi, ýoklugy.

Kem ýimitlenme (horlanma) Organizme zerur bolan ýimit ýetmezçiligi sebäpli dörän saglyk kynçylygy.

Kentlewük Agyz boşlugynyň ýokarky bölegi.

***Keratomalýasiya** Soňy körlük bilen gutaryan gözleriň bulanyklygy we ýumşamagy. Bu A vitaminiň ýetmezçiligi sebäpli döreyär.

Kilogram (kg) Müň gram. “Kilo” 2 funtdan azajk köpräkdir.

Kista Organizmde ösýän, halta şekilli suwuklykdan dolan kadasyz çiş.

Klimakterik (Menopauza) Aýbaşydan galmak.

Klizma Tāretlenmäni dōretmek üçin artbujaga goýberilýän suwly ergin.

Koma Adamyň oýanyň bilmeýän huşsuz ýagdaýy. Ol kesel, şikeslenme, zāherlenme sebäpli döreyär we köplenç ölüm bilen gutaryar.

Kompost (organiki dōkūn) Dōkūn etmek üçin çūyredilýän ösūmlik we haýwan galyndylaryndan ybarat bolan garyndy. Saman, gury ýapraklar, gōk önūmlerden galan galyndylar, mallaryň tāreti we ders – bularyň hemmesiniň jemi gowy komposty dōredýär.

Kompres Bedeniň bir bölegine goýulýan mata epleminden ýa-da ýassyjakdan ybarat bolan ýapgy. Ol gyzgyn ýa-da sowuk suwa öllenilip bilner.

Kontakt (gatnasyk) Galtaşma. Ýokanç keseller syrkawyň ellän ýa-da galtaşan zatlary we ýakyn gatnaşyk eden adamlary arkaly ýaýrap biler.

Kontraseptiw Göwreliligiň oňūni almak üçin islendik usul.

Konwulsiya Gözegçilik edip bolmaýan tutgaý. Meningitdāki ýa-da garaguş keseli ýaly adamyň tutuş bedeniniň dartylmasy ýa-da bir böleginiň damarynyň çekmesi.

Konýunktiwa Gabagyň iç tarapyny we gözleriň agyny ýapyp duran gorāýy ýuka gatlak.

Kōriçege Yogyn içegāniň barmak sekilli ösūntgisiniň sowuklamasy.

Kōwūk Dişe bakteriya düşūp, zaýalanan we çūyrān ýeri ýa-da deşigi.

Krahmallar Tūwi, bugdaý, kartoşka we kādi ýaly kuwwatly we ýokumly ýimit.

Kseroftalmiya A vitaminiň ýetmezçiliginde gözlerde döreyän kadasyz guraklyk.

L

Laýyk gelyän Aýratyn ýagdaýda täsir edýän, howpsuz we iň amatly haýsydyr bir zat.

Liçinka Kābir jandarlaryň ösūş derejesi; kōp mōrmōjekleriň ýa-da parazitleriň ýumurtgalaryndan çykýan gurçuk şekilli jandar. Olar ulalandan soň öz durkuny ūytgedýärler.

Limfodūwūnler Bedeniň dūrli böleginde deri astyndaky kiçijik çişler, mikroblar üçin duzaklar. Olar infeksiya düşeninden soň çişýärler we agyryly bolýarlar. Inçekeselde we rakda olar köplenç çişýär, emma agyrsy bolmaýar.

Liofil Un görnūşli, sowuk ýerde saklamazlyk üçin sanjym edilýän dermanlaryň un görnūşinde taýýarlanylş usuly.

Litr (l) Takmyn 1 kwarta deň bolan metrik ölçeg. 1 litr suwuň 1 kg agramy bardyr.

Lýambliýalar Kōpūrjikli sary içgeçme dōredip, içegā ýokuşýan maýdaja mikroskopik parazitler.

M

Mastit (gōwūsdāki iriňli dōmme) Çaga emdirmāniň ilkinji hepdelerindāki ýa-da aýlaryndaky yūze çykýan gōwū infeksiyasi. Ol gōwsūň bir bölegine zeper ýetirýär: gōwū gyzýar, gyzarýar we sowuklaýar.

Maşgalany meýilleşdiriş Nāçerāk çaga edinmegi ýa-da edinmezligi meýilleşdirmek maksady bilen dogruşa gözgeçilik usullarynyň ulanylyşy.

Mekdebe çenli okuw maksatnamasy Enāniň öz çagalarynyň saglygy üçin nāmeleriň zerurlygyny öwrenmegine, olaryň saglygyny klinika baryp barladyp durmagyna, çagasynyň 5 ýaşa çenli ösūş ýazgysyny (Çaganyň saglyk kartasyny) ýōretmegine kōmek edýän meýilnama.

Melhem (ýag) Bejeriji melhem ýa-da deri üçin ýapgyjagazlar.

Membrana Jandarlaryň we ösūmlikleriň kābir agzalaryna düşelen ýa-da gorayan ýumşak, ýuka gatlak.

Menopauza (klimaks) Aýalyň aýbaşysynyň tebigy taýdan būtinleý bes edilme dōwri. Adatça bu aýallaryň 40-50 ýaşlarynyň aralygynda bolýar.

Mikroblar Kābir infeksiya kesellerini dōredýän we organizmde ösūp bilýan örän kiçijik organizmler; mikroorganizmler.

Mikroskop Maýda zatlary ulaldyp görkezýän linzaly gural.

Mikroskopik Diňe mikroskopyň kömegi bilen görüp bolýan haýsydyr-bir kiçijik zat.

Millilitr (ml) Litriň müňden bir bölegi.

Minerallar Demir, kalsiý ýod ýaly organizme zerur bolan serişdeler ýa-da yönekey metallar.

Mongolizm (Daunyň sindromy). Çaganyň akyly taýdan kem, çaşygzözlü, tegelek we çişen ýüzli, gysga barmakly, ýaýbaň elli bolup dogulma keseli.

Myssa içine edilýän sanjym (MI) Myssa edilýän sanjym, adatça ellere ýa-da artbujagyň bir tarapyna edilýär – wenalara edilýän wena içre (WI) sanjymlardan tapawutlanýar.

N

Nahar çemçesi 3 çay çemçesinden ýa-da 15 ml-den ybarat bolan ölçeg çemçesi.

Nejasat (Täret). Täretlenmede içegeden çykýan organizmiň galyndylary.

Agza düşmesi: iýmit, suw we hapa eller arkaly bir adamyň täretiniň beýleki birine geçmegi.

Nem Jynshananyň, içegeleriň, aşgazanyň, bokurdagyň we burnuň nemli bardasyny gorayán we ölleýän, ýapyşgyç, goýy suwuklyk.

Nerwler Beýniden bedeniň her bir bölegine çekilen, duýma we hereketlenme habarlaryny geçirýän inçe sapaklar ýa-da tarlar.

Nesillik Ene-atadan çaga geçýän kesel.

O

Organizmler Janly jandarlar (haýwanlar ýa-da ösümlükler).

Otyrýer Adamyň otyrýan ýeri bolan bedeniň bölegi.

Owuz süýdi Enäniň göwsünde ilkinji emele gelýän süýt. Ol suwly bolup görünse-de, beloklara baýdyr we çagany infeksiýalardan goramaga kömek edýär.

Ö

Öňüni alma Keselleriň öňüni almak üçin edilýän hereket ýa-da çäreler toplumu.

Örgün arlyklardan döreyär. Arlyklardaky ýa-da düşek daşlyklaryndaky peşew sebäpli, çaganyň aýaklarynyň arasynda döreyän, gzylymtyl, gijeýän tegmiller.

Öt Öt haltasynda ýerleşýän we bagyr tarapyndan işlenip çykarylýan ýaşylymtyl aýy suwuklyk. Ýagy özleşdirmäge kömek edýär.

Öt haltasy Bagra ýapyşyp duran kiçijik myssa haltajygy. Öt haltasynda ýagly iýmiti özleşdirmäge kömek edýän suwuklyk bolýar.

Öt haltasyndaky daşlar Seret Bówrekdäki

daşlar.

Öz-özünden bolýan abort Seret Çaganyň düşmesi.

P

Pannus Trahoma ýaly göz kesellerinde göz perdesiniň ýokarky böleginde döreyän owunjak gan damarlary.

Parazitler Haýwanlarda ýa-da adamda ýaşayán we zyýan ýetirýän maýdaja jandarlar we gurçuklar. Büreler, gurçuklar, amýobalar – parazitlerdir.

***Parenteral** Dermanyň içilmesi däl-de, sanjym edilmesi.

Pasterizasiya Süýdi ýa-da başga bir suwuklygy zyýanly bakteriyalary öldürmek maksady bilen belli bir temperatura (60°C) çenli 30 minutlap gyzdyрма.

Peritonit Garnyň ýylmanak perdesiniň howply sowuklamasy. Garyn daş ýaly gataýar we keselli aýaklaryny uzadyp ýatjak bolanda, güýçli agyry döreyär.

Peşew Bedenden çykýan suwuk galyndylar.

Peşew ulgamy Peşew işläp çykarmaga degişli agzalar ulgamy – bówrekler, peşew haltasy, peşew çykaryjy kanal (uretra).

Plasenta (ýoldaş) Döwünçeğiň enäniň bedeni bilen birleşýän ýeri bolan ýatgynyň içindäki garamtyl we öýjük şekilli agzasy. Adatça ýoldaş çaga doglanyndan soň 15 minut bilen ýarym sagadyň aralygynda çykýar.

Pterigium Gözüň gyrasyndan buýnuz perdesine tarap haýal ýaýraýan ganat şekilli ösüntgi.

R

Rak Ölüme eltýänçä ösmegini dowam etdirýän çiş.

Regidron içgisi Suwsuzlanmany peseltmek üçin ulanylýan içgi. Siz ony gaýnag suwdan, duzdan, gantdan we ýenjilip maýdalanan däneli ösümlüklerden taýýarlap bilersiňiz.

Refleks Adamyň islegine bagly bolmazdan döreyän hereket ýa-da awtomatik täsir.

Respirasiya Dem alyş. Respirator ulgamyna bronhlar, öýkenler we beýleki dem alyş agzalary degişlidir.

Resurs Iş we önümçilik üçin zerur ýa-da elýeter bolan serişdeler. Adamlar, ýer, haýwanlar, pullar, sungat, ösümlükler – saglygy gowulandyrmak üçin ulanylýp bilinjek resurslar.

Rewaksinasiya Sanjymlaryň birinji tapgyryndaky täsirleri ýýtgetmek üçin gaýtadan edilýän sanjymlar.

Rinit Allergik täsiri zerarly burnuň nemli bardasynyň sowuklamasy. Bede gyzdyrmasy.

S

Saglygygoraýyş işgäri Öz ýaşayan jemgyýetinde sagdyn ýaşaaýyş şertlerini döretmäge gatnaşan adam.

Sakyrtda Kellesi bilen deri astyna sümlüp girýän we gan sorýan mör-möjege meñzeş jandar.

Sakyrtda (tropiki) Deri astyna sümlüp girýän we gan sorýan sakyrtda meñzeş jandar ýa-da maýdaja möýjagaz.

Samrama Täsin hereketli we sözleýişi akyl taýdan bozulma ýagdaýy. Ol agyr keselde we temperaturanyň ýokarlanmagynda döredip biler.

Sanitariýa Keseliň önüni almak maksady bilen, jemgyýetçilik ýerlerini arassa saklamaga we arassaçylyga täsir ediji bileleşikleriň güýçlerini öz içine alyan jemgyýetçilik arassaçylygy.

Sanjylar İçegeleriň damarlarynyň çekmesi ýa-da burmalar sebäpli, garyn boşlugyndaky güýçli agyrylar.

Sanjym etme Seret Immunizasiýa.

Sary gaýnama Döş kapasasynyň aşaky ýa-da aşgazanyň ýokarky böleginde ýanma duýgusy.

Sary getirme Deriniň we gözleriň saralmagy. Bu bagryň, öt haltasynyň, aşgazan asty mäziň ýa-da ganyň keselidir.

Sepsis Gan infeksiýasy – käwaqtlar oňa “ganyň zäherlenmesi” diýilýär.

Seresaplylyk Howply tötänlikleriň önüni almak üçin, olar bolmazyndan ön görülyän çäreler.

Sinus (sinusit) keseli Sinuslar – süňkdäki burny açýan boşluklar. Sinusit – gözleriň üstünde we aşagynda agyry döredýän sowuklama.

Siňir damarlary Adamyň bogunlaryny birleşdirip bir ýerde saklamaga kömek edýän berk sapaklar (ýa-da siňir damarlary).

Siňir damarlarynyň süýnmesi Çykan bogundaky siňir damarlarynyň ýyrtylmasy, dartylmasy we gögermesi.

Siňirler Myşalary süňklere birleşdiriji berk sapaklar (süňkleriň özara birleşmegine kömek edýän siňir damarlaryndan tapawutlanýar).

Sorujylar Bagry ýa-da bedeniň böleklerini zaýalayan we dürli keselleri döredýän gurçuklar. Sorujylar gana düşüp, şistosomozy döredýärler.

Sowuklama Köplenç infeksiýa sebäpli döredýän gyzaran, gyzgyn we agyryly bölek.

Sowda belligi Önüm öndürýän kärhananyň belligi. Kompaniýanyň öz önümini atlandyrmagy. Esasy dermanlara garanynda, sowda belligi bar bolan dermanlar has gymmatdyr.

Spastik Beýnä zyýan ýetende, myşalaryň ötüşen kadasyz gysgalmasy. Köplenç spastiki çagalaryň aýaklary gaýçy ýaly kesişýärler.

Spazm (gysylma) Keselliniň özüni duýmaýan ýagdaýynda, myşalaryň titrap gysgalması. İçegeleriň gysylmasy sandyramalar ýa-da sanjylar döredýär. Demgysmada bronhlaryň spazmasy ýüze çykýar. Äňleriň we beýleki myşalaryň gysylmasy bürmek keselinde döredýär.

Spazmolitik Sandyramalary ýa-da içegäniň gysylmasyny rahatlandyrmak üçin ulanylýan derman.

Sterilizasiýa 1. Gurallaryň, çüýşejikleriň we beýleki zatlaryň gaýnatma ýa-da bughanada gyzdyrma usuly bilen arassalynylyşy. 2. Erkegi ýa-da aýaly çaga edinmäge hemişelik ukypsyz edýän usul.

Stetoskop Bedendäki ýürek urgusy ýaly sesleri diňlemek üçin ulanylýan gural.

Suppozitoriler (şemler) Artbujaga ýa-da jynshana goýulýan ok şekilli gerdejikler.

***Supressant** Üsgülewük dermany ýaly haýsydyr bir zady saklamaga ýa-da önüni almaga kömek edýän derman.

Suspenziýa Suwuklyk bilen garylan un şekilli derman.

Suwsuzlanma Bedeniň kabul edilýän suwuklyga garanynda, has köp mukdarda suwuklygynyň ýitme ýagdaýy. Suwuň ýetmezçiligi esasan hem çagalalar üçin howpludyr.

Sürgüler Täreti ýumşadýan we täretlenmäni ýygjamladýan, iç gatama garşy derman.

Ş

Şankr Jyns agzalaryndaky, barmaklardaky, dodaklardaky agyryсыз ýara. Ol merezyeliň ilkinji alamatlarynyň biridir.

Şikesler Dogabitdi şikesler, towşan dodaklyk, çayşyk dabanlylyk ýa-da elde we aýakda artykmaç barmagyň bolmagy ýaly fiziki ýa-da akyl kynçylyklary.

Şok Güýçli ysgynsyzlykly, sowuk derleme we ýygjamlaşýan ýüregiň gowşak urgusy bilen baglanyşykly agyr ýagdaý. Ol suwsuzlanma, gan akma, şikeslenme, ýanyklar ýa-da güýçli kesel sebäpli döredip biler.

T

Tabu Gadagan etmek.

***Talassemiýa** Diňe käbir ýurtlarda nesilden-nesle geçýän gan azlygyň görnüşi. Çaga 2 ýaşyna ýetende, ulalan bagyrlý we dalakly gan azlyk bilen keselläp biler.

Taryh (keseliň taryhy) Kesel barada ähli maglumatlar, soraglar arkaly keseliň haçan başlandygyny, haçan erbetleşip gowulaşandygyny, nämäniň kömek etjegini, maşgala

agzalaryndan ýa-da oba ýaşajylaryndan başga kimleriň keselländigini we ş.m. meseleleri anyklyp bilmek.

Temperatura Adamyň bedeniniň gyzgynlyk derejesi.

Termometr Adamyň temperaturasyny ölçemek üçin ulanylýan gural.

Termometriň ýüz graduslyk derejesi (C) Gyzgynlygyň we sowuklygyň ölçegi. Sagdyn adamyň kadaly temperaturasy 37°C deňdir. Suw 0°C –da doňýar we 100°C-da gaýnaýar.

Täretlenme Nejasat etme. Bedenden gaty galyndylary çykarma usuly.

Tikin Ýarany ýa-da ýyrtylan ýeri iňňe sapak bilen tikip edilen tikiňler.

Tohumсыз Çaga etmäge ukypsyz.

Toksikoz Organizmde belli bir zäherleriň barlygy netijesinde döredýän kesel; mysal üçin, göwrelileriň we uremiýanyň toksikozy.

Towşan dodaklyk Çaganyň burnuna barýan ýokarky dodagynyň (towşanyňky ýaly) çapyklygy. Käbir çagalarda towşan dodak bolup dogulýarlar.

Tozgajyk Tohumly ösümlükleriň güllerindäki ownuk tozga. Şunuň ýaly ösümlükler tozgasyny dökende, käbir adamlar tozgalaryň täsirinden bede gyzdyrmasy bilen keselleýärler.

Töwkegelçilik Şikesiň, ýitginiň ýa-da howpuň bolma ähtimallygy.

Tropiki Dünýäniň yssy ýa-da tropiki ýurtlaryna dahylly bolan.

Tutgaý Damar çekme ýa-da (syrkawýň özüni bilmezden edýän beden dartylma hereketini) döredýän keseliň birden güýçli tutmagy. Käwagtlar syrkaw özünden gidýär.

U

Uglewodlar Krahmallar we gantlar. Kuwwatlyk bilen üpjün edýän iýmit.

Uky dermany Irlilmäni ýa-da ukyny döredýän derman.

***Ukusyzlyk** Adamyň islän ýagdaýynda-da, uklamak zerur bolanda-da uklap bilmezlik ýagdaýy.

Unsiýa 28 grama deň bolan agram ölçegi. 1 funt 16 unsiýa barabar.

Uretra Peşew çykaryjy turba ýa-da kanal. Peşew haltadan peşew çykaryjy deşige gaýdýan turba.

W

Waginal Jynshana degişli.

Wagty dolmadyk çaga Göwreliligiň 9 aýyny doly geçmezden ir doglan, agramy 2 kg-den az bolan çaga.

Wazelin Seret nebitden alnan žele.

Wenalaryň warikozy Kadasyz çişen wenalar, köplenç egrem-bugram bolup galan, adadça garry adamlaryň, göwrelili aýallaryň we köp çagaly aýallaryň aýaklarynda bolýar.

Wenerik kesel Jyns gatnaşygy arkaly geçýän kesel.

Wirus Käbir ýeňil geçýän infeksiion keselleri döredýän bakteriýalardan kiçi bolan mikroblar.

Witaminler Biziň organizmimiziň kadaly işlemeği üçin zerur bolan goragy iýmit.

Y

Ynandyрма güýji ýa-da ynam güýji. Ynamyň ýa-da güýçli ynandyrmalaryň täsiri. Mysal üçin, keselli adamlaryň özlerini gowy duýmagy üçin haýsydyr bir serişdelere, hatda olar hiç hili bejeriş täsirini etmese-de, güýçli ynanmagy.

Ysmaz Bedeniň bir böleginiň ýa-da tutuş bedeniň hereketlenme ukybynyň ýitmegi.

Ysmaz (Apopleksiýa, beýni-damar ysmazy). Beýniniň içinde gan lagtalanmasy ýa-da gan akma sebäpli, döredýän hereketlenme ukybynyň ýa-da duýujylygyň, huşuň birden ýitmegi. Şeýle hem seret ýylylyk urgusy, (sah.81).

Yza galmaklyk Hereketleriň, pikirlenişiniň ýa-da akyly we duýgy taýdan ösüşiň kadasyz haýallanmagy.

Ý

***Ýaglama** Deriniň ýüzüne ýagyň ýa-da kremiň çalynmagy.

Ýara Deriniň ýa-da nemli bardajygyň ýyrtylmasy, deriniň ötüşen açyk ýarasy, gözleriň üstüniň, aşgazanyň ýa-da içegeleriň ýarasy.

Ýaramazlyk (zyýanlylyk) Käbir dermanlary ulanmak bolmaýan ýagdaý. (Köp dermanlar göwrelilige zyýan ýetirýändir.)

Ýaramlylyk möhleti Dermanyň netijeli täsir etme wagtynyň gutaryanlygyny görkezýän, onuň çykarylan aýy we ýyly. Möhleti geçen dermanlary ulanmaň.

Ýatgy Aýal garnynyň içindäki çaga ösüp ýetisýän agza. Döwünçegiň ýatýan ýeri.

Ýatmaktan hamyň çüýremegi (ýata kesel) Kesel adamyň ýatýşyny üýtgedip bilmeýänligi üçin, onda ýüze çykýan ötüşen açyk ýaralar.

***Ýerli** Derä goýulýan derman.

Ýetginjeklik Çaganyň ulalýan ýyllary. Ýetginjeklik 13-den 19 ýaş aralygy.

Ýiti garyn Köplenç hirurgiýa kömegini talap edýän garyn boşlugynyň ýiti ýagdaýy. Garnyň gaýtarma bilen baglanyşyky, içgeçmesiz güýçli agyrysy ýiti garyn aňladyp biler.

Ýokumly Kesellere garşy durmak, sagdyn bolmak

we organizmiň ösmegi üçin zerur bolan, düzümine ähli zatlar girýän ýokumly iýmit.

Ýokuşdyrma Hapalama, zaýalama. Hatda gaýnadylmadyk şpris arassa bolup görünýän hem bolsa, köplenç infeksiaýa döredip biler.

Ýokuşýan kesel Bir adamdan beýleki bir adama aňsat geçýän kesel.

Ýoldaş Seret Plasenta.

Ýoldaşyň öňde ýatyşy Ýoldaşyň ýatgynyň aşaky böleginde ýerleşýän we çykalgany ýapýan ýagdaýy. Bu hatarly gan akmanyň uly howpuny döredýär. Göwreliligiň soňky günlerinde aýaldan gan akmagy – ýoldaşyň öňde ýatma alamaty bolup biler. Aýal derrew keselhana gitmelidir.

Ýumurtgalyklar Aýalyň garmynda ýatgynyň ýanyndaky kiçijik mázler. Onda erkegiň tohumy bilen birleşip düwünçegi döretmek üçin ýumurtga öýjükleri emele gelýär.

Ýumurtga haltajygy (moşonka) Erkegiň aýaklarynyň aralygyndaky ýumurtgalary saklaýan meşijek.

Ýumşak ýer Seret Bekemedik beýni.

Ýuwunma Jynshanany suw bilen ýuwma usuly.

Ýürek bulanma Aşgazan bozulmasy ýa-da ýarawsyzlyk; gaýtarma duýgusynyň döremegi.

Ýürek urgusy (puls) Adamyň 1 minutyň dowamynda ýürek urgusynyň sany.

Ýygjamlyk Belli bir wagt aralygynda bolup geçýän ýagdaýyň sany.

Z

Zäherlenmä garşy Ýylan zäherinden zäherlenmeleri bejermek üçin ulanylýan antitoksin.

Zäherli Düzüminde awy, zäher bolan.

Zob Iýmitinde ýoduň ýetmezçiligi sebäpli döreýän, boýnuň aşaky bölegindäki çiş (galkan şekilli mäziň ulalmasy).

Zyýansyzlandyрма Öte arassa, janly mikroorganizmlersiz. Zatlar adat boýunça gaýnadylyp ýa-da dempeçde ýokary gyzgynlykda gyzdyrylyp arassalanýar.